

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huijzen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Sappemeer; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Batavia; D. Stroot, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon 2424

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar
Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent

INHOUD: Hoofdartikel: Lectors tegen lictoren. — Uit de Schrift: Ironie: De lachende lictoren bij lictoren (Ps. 126:2). David's testament: Advent van Christus (2 Sam. 23:1-7). — Op en om 't kerkplein: Hier sta ik, God helpe mij..... Ik kan óók anders! — Kerkelijk leven: De

vette synodocratische koe in de wet van Dr F. L. Bos. — Pop. Wetensch. Schetsen: Waar de erfenis wordt uitgedaald, 1. — Pol. en Soc. leven: De crisis van het gezag in het Bedrijfsleven, 7. — Gedicht: Hanna's lofsang. — Groninger Brieven. — Kerknieuws.

LECTOREN TEGEN LICTOREN

(Bij de jaarwisseling 1948-1949)

HOOFDARTIKEL

Sedert de wereld haar loop begon, kan elk geslacht bij 't wisselen der tijden zeggen: zulk een overgang als heden zich voltrekt heeft niemand eerder meegemaakt. Want het is geen nieuwe, doch een oude wijsheid: gedane zaken nemen geen keer; de wagen der historie rijdt niet terug; en: God gaat van kracht tot kracht steeds voort.

Maar toch kunnen wij menschen van 1948/49 het anders zeggen, dan wie aan ons voorafgegaan zijn. Immers, God heeft den wagen nog wel nooit doen keeren, maar Hij heeft z i j n t e m p o e l v e r s n e l d. Dat heeft Hij duidlijk ons te voren aangekondigd in het boek der Openbaring. En in zijn spreken over rijp te stoven druiven van de aarde, of over los te laten duivelen, en over bijeenroepende menschen en volken, en over zich samentrekkende vogels, die tuk op 't aas van de gelijkgeschakelde wereld zijn, en over toenemend kerkbederf tegenover voortgaande reformatie, en over duizend soortgelijke thema's meer, heeft Hij op tijd ons kond gedaan, dat de versnelde loop-der-dingen ligt opgenomen in Zijn Raad.

En dien versnelde loop van God, met een versnelde loop-pas van zijn dreumesen-op-aarde, wel, dien hebben wij gezien en gehoord. Wij komen er elken dag weer van onder den indruk. Het gaat al sneller en sneller.

En ons beklempt bij dit alles een gevoel van versnelde vereenzaming van christenmenschen en van christengemeenschappen. In Nederland, zoo las ik een paar minuten geleden in een dagblad, krijgt men zoo'n gevoel: „over het algemeen is de wereldpers Nederland niet vriendelijk gezind in deze dagen“, schrijft Trouw, nr 1119, p. 1. Komt er ergens nog een verstandig woord uit de een of andere pen van een redacteur van de wereldpers, dan wordt dit product begroet, maar dan met vraagtekens, als „een eerste zwaluw?“ Tegelijk evenwel weet ieder onzer, dat de meeste lezers van ditzelfde blad in meerderheid zich evenzoo gedragen als die wereldpers: is er ergens een wilsvorming, die zich losmaakt van een meerderheidsdecreet, hoe ook verkregen, hoe dwaas ook toegelicht? Maar 't zal wel goed staan bij de meerderheid, komaan, laet ons haar steunen met woord en propaganda, en desnoods met een „conclusie“, die onze „deskundigen“ gauw genoeg in elkaar kunnen draaien.

Zoo wordt de wereld uitgeleverd aan de leugen; wat in deze dagen ons het ergste pakt, is niet datgene, wat rumoer maakt, maar juist 't geen komt op kousvoeten, God zal hun zenden, of neen, Hij zendt hun nu al, een energie, een kracht, van dwaling (2 Thess. 2:11), zegt Paulus. En daarvan ben ik onder den indruk. Dwaling is niet altijd ketterij, en ook niet altijd boze wil. Dwaling is heen-en-weer-golven-in-onzekerheid; niet weten, waar je heen moet; vandaag nerveus dien kant op, morgen even nerveus een anderen kant uit. En niet meer studeren, niet meer overtuigd zijn; niet rustig „beproeven“, en aan feiten vasthouden, die publiek en richtinggevend

zijn, maar zoo eens tasten, zoo eens aftasten, zoo eens probeeren. De Oosterbeekerij in kleinen en in grooten stijl. De combinatie van de propagandisten-van-de-camouflageleugen met de bidders-om-de-parousie-van-de-waarheid. Wie hier alleen aan dat heusche Oosterbeek denkt, is niet-wijs. Wie denkt, dat ik er niet aan denk, is dwaas.

En zoo komt onze wereld onder de daemonden. De duivelen. De geestelijke boosheden „in de lucht“. We konden daarop rekenen; want de profetie, die wij in de kerk nog steeds als Woord van God aanvaardden, zegt ons, dat bij opvoering van het snelheidstempo tot een aan God bekenden graad de Satan met zijn booze macht zal „losgelaten“ worden, losgelaten of „ontbonden“. Waarom zouden wij dat des Zondags-morgens willen hooren van den dominee, en niet des Maandags-avonds willen bedenken, als wij per krant of radio hooren van volkenbond en zoo, en van een massa-suggestieve poging, om kerkelijke eeden, die nog versch zijn, te doen vergeten?

Van duivelen gesproken, — één van de mooiste namen, die theologen¹⁾ ervoor bedacht hebben, is de benaming „L i c t o r G o d s“.

Het is geen woordenspel, dat dezen naam heeft ingegeven. Lictoren, wel, we hebben ze pas over onze straten zien marcheerden, toen we n.l. „fascisten“ over ons zagen uitgeworpen. Het woord „fascist“ betekent eigenlijk „drager-van-de-fasces“; en „fasces“ waren de roeden, die in het oude Rome aan de „rakkers“, de „rhabdouchen“, wij zouden zeggen, aan de lieden van de stadspolitie, waren toebetrouwd. Een „stad“ van toen, dat is een „staat“ van heden; de wereld denkt den laatsten tijd in „eenheden“; straks zal de heele wereld „polis“ heeten, staat. Wie „urbi“ zegt (d.w.z. tot de stad), die zegt vandaag óók „orbi“ (d.w.z. tot de wereld). De stadspolitie van toen was toen zoo iets als staatspolitie, Ge-sta-po, Ge-pe-oa. Want al is de politie tegenwoordig in groot verband „geheim“, toch heeft ze altijd haar „geheim“ gekend; ze werkt met overval en razzia, ook in den oudsten tijd.

Dat oude Rome noemde nu zijn „rakkers“, „lictoren“. Staats-lictoren.

Het waren ambtsdienaren, let wel: d i e n a r e n. H é é r e n waren ze niet; ze droegen de „fasces“, de roedenbundels, als ze voor de heeren-van-'t-gericht heen over Rome's straten marcheerden. Rome was de stad van de wereldpolitiek. Berlijn wou 't wezen: Washington probeert het nu te worden. En Moskou ook. Fasces, dat was een roedenbundel-met-bijl; u

¹⁾ Bij wijze van voorbeeld dit citaat: Duplex nunc temporis certamen a Sponsore..... subeundum, alterum cum Deo Patre, alterum cum ipsius lictore Diabolo; dum illum reparare Amicum, hunc expugnare Inimicum Sponsori incumbat (Voget, aangehaald in B. de Moor, Disp. Theol. de Precibus Chr. Gethsemanitanis, opgenomen in Commentarius Perp., Lugd. Bat., IV, 1766, p. 848).

weet natuurlijk, dat Mussolini dat symbool van fasces, roeden-met-bijl, officieel heeft ingevoerd voor staatsgebouwen en -papieren; en we hebben ook in Nederland ervan gelust. Die dubbele-bijl was bij de volken van Klein-Azië symbool geweest van den hoogsten god; en zoo was dit symbool door de Etruskiërs naar Rome gebracht. In de dagen van Keizer Augustus waren ze er ook; waarschijnlijk hebben ook de oogen van den Menschenzoon wel datzelfde symbool gezien op muren en op perkamenten, als wat wij aanschouwd hebben toen Mussolini het oude keizerrijk weer wilde doen herleven. Die lictoren nu waren vrijgelaten slaven; met of zonder bijl-symbool, al naar gelang het om breedere dan wel meer begrensde machtsgebieden ging, liepen zij voor de magistraten uit. Een consul kreeg er twaalf, die voor hem uitliepen; een praetor zes; en een dictator vier-en-twintig. En een vestaalsche maagd, wel, ook die kreeg er één die voor haar uitliep; want deze maagden dienden ook het staatsgeweld; een-totalitaire staat zorgt wel ter dege voor een „staatsreligie“; en wie, als zoo'n vestaalsche maagd, het heilig vuur op 't staatsaltaar bewaakte, dag-en-nacht, die kreeg een lictor mee: de staatsreligie, daar zorgt de staatspolitie wel ter dege voor, als het dan maar de staats-religie is, en geen sectarisch gedoe, zooals van zekeren Nazarener.

Nu, wat dunkt u zelf? Ligt de vergelijking tusschen duivelen en lictoren niet voor de hand? Het is niet de lictor, die eigen eerste-hands-gezag zou hebben; neen, de overheidsbevoegdheid, die berust bij den magistraat. Zóo rust de macht ook bij den duivel niet, laat staan bij wie zijn ondergeschikten zijn; hij is geen contra-god, en nimmer concurrent der Hoogste, zeg maar: der Eéne Majesteit. Hij is m a a r k n e e c h t; en als hij met de roede slaat, dan is hij beul, en officier, maar geen generaal, laat staan: de koning. Alleen maar: zooals de magistratspersonen zich door lictoren laten begeleiden, dan denk ik aan losgelaten lictoren. Trouwens, lictoren waren losgelaten..... slaven. Zoo is de duivel knecht Gods van huis uit, en diens slaaf gebleven, zij het dan ook een verdóemde slaaf. Vestaalsche maagden kunnen, als ze haar maagdom schenden, levend begraven worden; consuls, die verraad plegen, kunnen worden doorstoken; praetoren afgezet; en ook lictoren dus kunnen worden gelijgdeerd. Maar zoolang zij worden vrijgelaten s l a a n z e m e t d e r o e d e; de Staatspolitie stuurt ze uit, en zet haar machtswil door in hunnen dienst. Zóo handelt ook het Consistorium hierboven: de Staat-van-God heeft ook zijn lictoren, die met de roede slaan. Goede zijn er, en kwade; en als de daemonden worden losgelaten, dan is het net of uit de Stadswacht plotseling de lictoren komen stuiven, 'n iegelijk zijn verdervend wapen in de hand; het is alsof ge Ezechiël hoort praten. De Consul, met den schrijversinktoker, wel, d i e i s e r ó ó k, en houdt ze in bedwang, al is 't maar met de oogen. Maar ze stuiven toch de straat op, en ze slaan, en slaan, en vegen de straat schoon: de Staat komt met terreur, God zelf komt met terreur: bergen valt op ons; de lictoren zetten op en kijk eens, hoe ze met de roede slaan.....

Vraag nu maar niet, hoe verder met dat beeld-van-lictor valt te opereeren. Elke vergelijking hinkt. Ook deze. Het punt-van-vergelijking kan men willekeurig u i t b r e i d e n, en dan loopt het mis. Ook kan men het willekeurig b e p e r k e n, en dan is 't óók al mis. Zoo ge wilt — het is trouwens hierboven eigenlijk al erkend — kan men óók de goede engelen wel

Gods lictoren noemen; en feitelijk zijn zij pas r é c h t lictoren van hun God en Koning; de duivelen komen vaak als engelen des lichts, en dan houden ze de roede onder de toga of achter den rug en verloochenen hun Magistraat zooveel ze kunnen. Dát doen de goede engelen niet.

Ja, wij willen u verder tegemoet komen, als gij soms het beeld wilt brengen onder den greep van uw didactisch proza; zooals ook wij dat willen. Ge kunt den Zoon Gods Grooten Lictor noemen; Hij is tenslotte Knecht des Heeren, en God alleen is Koning; en heeft de executie van het Oordeel aan dezen zijnen „Man“ (Handelingen der Apostelen) gegeven.

Maar hoe het zij: lictoren slaan en slaan toe. En ook als de daemonen uitwormen, ook dan heeft hen de Zoon gezonden; de „Man“ is in en boven hen.

En als zij slaan, dan wordt het kerk-vleesch óók geslagen. Als God de straat schoonveegt, dan moet óók de kerk mensch naar binnen toe. De Pinksterpreekjes van Mei 1940, dat was niet veel, óf 't was bijzonder goed. Maar soms ontbraken ze: de lictoren hadden toen de Kerkstraat schoongeveegd. En als stráks weer, en dan nog erger, de Terreur komt, dan wordt er weer ondergedoken. Ik weet niet, hoevelen het zijn, die met de mógelijkheid rekenen, dat ze in 1949 weer moeten onderduiken, als ze nog de kans krijgen. Noemt u hen kwezels? Ik niet. Als ze het zijn, dan zijn ze 't niet, omdat ze met de d r e i g e n d e mogelijkheid van nieuwe lictoren Gods andermaal zich bezig houden.

En wij, wat zullen wij?

Wij zullen zeker geen benoeming tot lictoren krijgen. De Staatspolitie kan zulke elementen als wij zijn voorzeker niet gebruiken. Wij zijn raar volk; een synode trouwens heeft het zelf gezegd, en die zal het wel weten, tennistate onder kerkmenschen onderling; en verder weet de Staatsmacht daar ook niet van.

Wij zullen dus geen kans meer krijgen voor een lictuur.

Wij zullen daarom worden teruggeworpen op onze lectuur.

Lictoren mógen we niet zijn van wege de Gestapo der Vereende Volken, zoodra ze echt vereenigd zijn; hetgeen nog wel wat duren kan; maar zeker in de maak is.

Laat ons dan zijn lectoren, dat is: lezers. Lezers van het Boek der Wijsheid Gods. Lezers van de S c h r i f t e n. Die ons wijs kunnen maken tot onze zaligheid in lictorentijden.

En die ons leeren willen, heel concreet, hoe we ons hebben te gedragen in huis, en op straat, en ook, als soms de lictoren ons komen halen. De nieuwen van de Nieuwste Orde van het Jongste Duizendjarig Wereldrijk. De jongste roepers van Sieg-Heil, maar dan in de taal-van-dán. De zangers-roepers met een doodskop op de pet; de stramme groeters van Sieg-Hell, en dus van Dood-en-Onheil aan wie niet mee zingt, en het Insigne-van-het-Beest niet draagt, zoo'n gore hond. De lictoren, die hun aangezicht tot een keisteen zullen hebben gesteld; de duivelstoelers in livrei. In de livrei van den Staat van stráks, gesteund door de Oecumenische Wereldstaatskerk.

Lectoren tegen lictoren.

T è g e n lictoren? Ik hoor iemand smalen: als iemand van de straat is afgejaagd, en hij gaat thuis

in zijn heilig boekje lezen, dan is dat noodgedwongen; en heelemaal geen martiale contra-praestatie.

Wie zoo spreekt, heeft gelijk.

Maar er is een woord-van-wijsheid: als ik zwak ben, dan ben ik machtig; en als ik vluchten moet, dan schiet mijn God mij vleugels aan; en als ik noodgedwongen thuis moet blijven, omdat de lictoren, met alle consuls en praetoren en tyrannen en heusch ook met de Verheerlijkte Vestaalsche Maagden bij elkaar de toegangswegen voor den Centralen Oecumenischen Eeredienst vrijhouden — dan kan niemand naar zijn „sectekerke“ toe; dat ding is trouwens toch op slot gegooid —. Dan is mijn grijpen naar mijn bijbeltje, mijn lectorschap zoo iets als noodmaatregel vanwege hun lectorschap. En toch, en toch, dan word ik daarin machtig. Machtig in de Schriften. Stond er ook niet daar een hoofdstuk over de Uniform van Gods Heiligen, en over hun bewapening?

De lector is dan toch in dienst. Want „lezen“ is zijn á m b t. Het ambt van wie geestelijk censuur oefent over kerk en wereld. Het ambt van wie geestelijk onderscheidt, van niemand verder onderscheiden zijnde. Het ambt van wie geestelijke roeden komt hanteeren.

Is zulk een situatie vreemd aan ons? Wel neen, ze was er reeds in Gethsemané. Daar was de Duivel lictor van Gods rechts-hándel. Maar Christus bleef de Lector van Gods rechts-bóek. Zoo bleef Hij in de lijn. En zoo is Hem stráks alle macht gegeven, alle bevoegdheid-met-de-daad, in hemel en op aarde. Zóó, door zich aan de Schrift te meten, en alle ding te plaatsen in haár licht, is Hij geworden verslagene-naar-het-vleesch van den kwaden lictor, die genaamd wordt duivel en satanas. Maar toen Hij opstond op zijn paaschdag, droeg Hij een certificaat in de hand: Hij was op Goeden Vrijdagavond hierboven al dadelijk uitgeroepen tot Gods Lictor-van-Goede-Diensten; en Hij was de Rechtvaardige „Man“ genaamd, door wien de Magistraat de wereld eens zou schoonvegen, maar dan als Laatste. Wie 't laatste veegt, veegt het schoonst.

Ge houdt niet veel meer over als ge heusch een gereformerd mannetje zijt. Geen lintje, en een postje, en geen baantje, en vooral geen baan.

Misschien is 't wel eens goed, dat wij naar binnen zijn gejaagd door Gods lictoren. Om weer eens lector, lezer Gods te zijn. „Voorlezers“ hadden we genoeg, maar „lezers“ mogelijk te weinig.

En laat ze ons dan maar verder „dwazen“ noemen, en „extremisten“, soms van vlak nabij. Tolle, lege. „Lees“ wat er staat; want het is een groote kunst, op oudejaarsavond 1949 het camouflagenet van u af te schudden en tot iedereen te zeggen: maar man, DIT is geschied en DAT staat er geschreven, en of ge nu een broertje zijt óf een vijand, ik zal mijn neus op teksten van de acta van de magistraten en van de Agenda van mijn Vader drukken: Heere, geef mij de lectuur, en laat de lictuur aan de duivelen maar komen, en aan hun vierde en vijfde colonne. Maar doe mij bidden, wetende, dat het geen on-zin doch den zinden-Heeren zegt: heft uwe oogen op, gij onderduikers-van-morgen, want zie, uw Lictor, die ook Lector was, Hij komt, arm en een Helland. Geen wonder: Hij was toch Gods zuivere Lector? Toen Hij mij leerde lezen, toen heeft Hij mij bewapend; Hij is de eenige Lictor, die zulke wapens kent.

K. S.

UIT DE SCHRIFT

Ironie: De lachende lectoren bij lictoren (Bij de jaarwisseling)

..... onze mond vervuld met lachen
Ps. 126 : 2.

Het lachen van de „goden“ behóórt bij de grieksche gedachtenwereld.

Maar niet bij de joodsche.

Rengstorf merkt op, dat weliswaar het Oude Testament vier maal ervan spreekt, dat God lacht (Ps. 2 : 4; 37 : 13; 59 : 9, Spr. 1 : 26, waar de „Wijsheid“ als goddelijk gezien wordt), maar dat de rabbijnen, die anders knap genoeg waren in het „interpreteren“, met deze teksten zich verlegen voelden. Kon hun „ernstige“ God wel lachen? Ze vonden het zóó vreemd, dat ze door het aanbrengen van een puntje en zoo in een lettertje den tekst van psalm 2 : 4 wat hebben willen veranderen: ze maakten er dan zoo iets van, waaruit men zou kunnen distilleeren, dat niet G o d z e l f lacht, maar dat Hij het erop aanstuurt, dat zijn v i j a n d e n elkaar o n d e r l i n g uitlachen.

Nu, die rabbijnen staan niet heelemaal alleen. Er zijn ook christenen, die met dat „lachen“ geen raad weten. Als het Nieuwe Testament zegt, met betrekking tot hen, die thans treuren, dat zij zalig zijn, omdat juist ZIJ zullen „lachen“, wel, wel, wat betekent dat dan? Rengstorf laat zien, dat de exegese het er nóg niet over eens is (Luc. 6 : 21). Is dat nu een lachen over de nederlaag hunner vroegere tegenstanders? 'n Lachen als van Sara, waarvan we — onder ons gezegd — óók al de historie hebben gecodificeerd, niet zonder exegetische voetangels en klemmen te zien en te ontzien? Bedoelt Lucas soms een tegenstelling tusschen de v r ó m e lachers-van-stráks en de goddelooze lachers-van-vandáág? En als

deze laatste (6 : 25) uit-de-hoogte-lachen, is dan dat u l t - d e - h o o g t e - n e e r k i j k e n soms óók eigen aan de vromen van den eindtijd? KAN DAT WEL? Is in psalm 126 : 2 een lachen-van-blijdschap bedoeld, direct na de ballingschap, zoo iets als dat gevoel-van-óphiuchting, dat wij — een poosje — kenden na de „bevrijding“? Of is psalm 126 : 2 teekening van den e s c h a t o l o g i s c h e n eindtijd, waarmee het lachen als passende kerkfiguur, behoorende tot den kerkstijl, zou zijn erkend? En wederom, KAN DAT WEL? Is er plaats voor een christelijke „Ueberlegenheit“, voor een staan bóven de feiten, voor een zekere ironie, die met traan-én-glimlach neerkijkt op den boezen warboel, en af en toe zegt: laat ons er eens om lachen? Is dat vroom, vraagt ergens een verlegen stem, waarvan we niettemin houden? Kan dat samengaan met dit en dat? zoo fluistert een andere, waarvan we óók al houden? Broeder-savoureur — ook zulken kent de kerk — wordt tenslotte zelf verlegen met de zaak: hij is bang, zich aristocrateert te gaan gevoelen; en zie hij bidt toch óók; niemand doe hem moeite aan, want per slot van rekening draagt HIJ de stigmata, de lidteekenen van den Kurios Jezus Christus in zijn corpus; kijk maar, bezwaarde broeder.

Intusschen, het is niet onmogelijk, dat alles vastzit op het oude strijdpunt van de ironie. Ook Christus zelf heeft in Gethsemané zich van de ironie bediend: slaapt nu voort en rust. Kunnen en mogen wij, op oudejaarsavond 1948, lachen? Is dat vroom, als iemand met een glimlach op de lip-

pen, zich te slapen legt op d é z e n daemonischen oudejaarsavond, en lacht om den heelen boel, veiligheidsraad inclus, en al dat kerkgespuit ook inclus, formule zóó en formule zús, en synode streng en synode mak, en al dat andere malle en slechte gedoe, en zijn eigen zonden voor oogen?

Ja, heusch, het m á g. De mond van wie de STIGMA'S draagt, van hem alleen ook, van hem alleen ook, van hem alleen ook, wordt met „gelach“ vervuld, t e a l l e n d a g e n o g. Niet óm die stigma's, wel neen. Maar omdat een man zonder stigma's geen broeder is. Hij is een aangekleede deugniet. De voren zijn diep getrokken, in psalm 126, en ook in Paulus' kerken. Maar Paulus kent dan ook de ironie; wat kan hij die lastige broertjes van Corinthe ironisch de waarheid zeggen (1, hfdst. 4). En Israël van psalm 126, het is in 't concentratiekamp geweest, maar „tusschen de twee tijden“, tusschen nu-en-morgen, vervult God, ja, ja, die God van psalm 2, ook hun mond met gejuich, en met gelach.

Hij wapent ze, vlak voor den grooten wapenschouw, met het wapen der ironie. Zoo komen ze aan, bij den nieuwjaarsmorgen na een exiel, en bij den Oudejaarsavond van het Universum. Eschatologische psalm? Ja zeker. En ook actueel. Ook die vraag bekijken we..... met gepaste ironie.

Want het staat met die „ironie“ als met zooveel andere dingen; het is maar de vraag, uit welk beginsel komt het op?

Er is k w a d e, en er is g o e d e ironie.

Ook kwade. Er zijn immers zoodanige vormen van ironie, of ook opvattingen van haar wezen, dat ze den Heere Christus in geen geval kunnen worden toegekend. En dan ook zijn dienaren niet. Wie „ironie“ daar ziet optreden, waar iemand anderen onder den schijn van hen te erkennen, belachelijk wil maken; of al spottende 'n zaak-van-ernst weigert als serieus te behandelen, of (Socrates) zichzelf als den domoor aandient om den ander, onder den schijn van hem als den wijzere te eeren, in de fuik te laten loopen, of boven alles wat eindig is zich oneindig te verheffen, — die heeft gelijk, als hij verklaart: dat vind ik in mijn Heiland niet. En als hij dát geen kerkstijl noemt.

Maar er zijn ook andere opvattingen van het wezen der ironie (die dan tegen bijtend sarcasme wordt afgegrensd). Als de ironie niet is een lichte spot met eigen genialiteit of streven, en ook niet is een aristocratisch spel met den ander, die hem in fette terugduwt in zijn isolement, doch een opschrikkend, tot nadenken dwingend paedagogisch en dus aantrekkend, corrigerend en alzoo zuiverend spreken in den ook aan Christus eigen raadselspreuk-vorm, den zoogenaamden masjaal-vorm, dan is die ironie niet hoogmoedig, maar nederig. Ze zet den dwaas in 'n h e l d e r l i c h t, of liever, niet hem, doch zijn dwaasheid, doch zorgt ervoor, dat het heldere licht niet scherp voor de oogen, doch zacht en mild is. De „masjaal“ is een raadselspreuk; is ze een verhaal, dan wordt ze een gelijkenis; beperkt ze zich tot een korte spreuk, dan is het een ironisch gezegde. Ze spreekt met zachte stem, en er trilt een onderton van diepen ernst in, die op lijden kan teruggaan. Maar ze helpt; althans: ze steekt de helpende hand uit. Ze wekt uit den slaap, maar niet met het harde geluid van een wekker, doch met de fijne twinkeling van een zilveren klokje.

En wijl ook deze ironie bij uitstek in de verhouding leermeester-leerling past, daar kon ze meer dan eens ook, en juist in den heiligen Profeet en Leeraar, die broeder en Vader is, een wapen zijn dat zonde doodt, en leven wekt. Een roede, maar die men zomaar kussen wil. Ik denk, dat de mond der apostelen vaak met lachen vervuld is geweest; de lydensgroeven zag Toorop óók erin.

Want ironie is niet maar een wapen der „grooten“, doch bijzonder van de heiligen. En vooral van de heiligen der laatste dagen. De christenen beschouwen zich — terecht — zóó, reeds vele eeuwen lang: heiligen der laatste dagen. Ironie is oudejaarsavondrust van wie boete- en klagspalmen zong vlak voor zijn Kurios. Want ze maakt van het dogma geen drama, zooals het epos doet, doch hult een (soms ethisch) dogma in het kleed van een tot rust noodigende „suggnóme“, d.w.z. een tegemoetkomende vergunning, die, door haar paradoxaal karakter den hoorder opschrikkend, hem in het drama meteen, nu als vrijwilliger, laat participeeren. Ze haalt nabij, want ze glimlacht, en bewaart toch den afstand: ze voert den onderton van beheerschte critiek. Ze herinnert aan de „Vrijheid Gods“, voor wien ernst en spel tenslotte identiek zijn. Een glimp is ze, althans in zooverre ze van zonde vrij is, van Gods eigen zaligheid. Iemand heeft eens gezegd, dat „met behulp van de taal (en haar gestuntel) aan het hoogste participeeren even „ironisch“ is, als op de galerij toeschouwer zijn bij de tafel van den koning. Maar in God zelf is het eten van zijn eigen tafel en het toezien op die tafel h e t z e l f d e. Wanneer nu een meester-paedagoog den dwaas meevoert naar de galerij, waar het eten van God en het zich ver-eten van den duivel hem geloofd wordt in één s a m e n v a t t e n d e n b i j k, dan is de ironie daar aan het woord, zoo dikwijls op die galerij de paedagoog zijn didactisch betoog weet saam te vatten in een aphorisme.

In zulke oogenblikken golft s m a r t tegelijk met diepe vreugde op in den geest van Gods lictoren. Zelfs al kijken ze niet op een koningsmaal, doch op het ge-

draaf en
de eeuw
zoo'n ge
Heil hem
lietoren.
de com
wereld v
en van
tas anim
het iron
w e l d
verloste
gemoed
s c h e
ironie v
en schak
zoo is d
signum,
in het w
Gods bes
de „oors
heer, die
ziet wrie
trasteer
supereer
gieën in
vs 11),
Hij altij
zich z
Wel c
bezitten
menvalle
den k
cidentia

Dau

Kerst
ze heel
geschied
mateloo
het „gew
in veler
ment, d
en daer
ming“ v
beter.

Toch
Kerstfe
van a d
keurig
den loog
een heel
dood. D
wilde, d
leurgest

1) Iede
van de r
ons pla
tal voer
langstell
mentare
ekel. He
ten, hoe
gedrukte
poging i
oorspron
de eigen
sche rhy